

Kokemus ja konflikti. Julkisen kaupunkitilan tuottamisen dialektiikka Helsingin uusien tapahtumapaikkojen valossa 1993-2003.

Tiivistelmä

Miksi uusista kaupunkitiloista puuttuu tunne, aistivoima ja laatu? Miksi kaupunkimaisuus pakenee kaupunkisuunnittelun tuottamia julkisia tiloja? Mihin on kadonnut kaupunkitilan poliittinen merkitys? Tässä tutkimuksessa kaupunkisuunnittelun valitsevat ajatustavat osoitetaan näiden ongelmien yhdeksi tärkeäksi syyksi. Urbaani todellisuus ei koskaan ole suunnittelijoille läpinäkyvä. Suunnittelussa eletyn kaupungin korvaa suunnittelun itsensä tuottama keinotodellisuus, jota kutsun 'käsitekaupungiksi'. Käsitekaupunkia luonnehtii vanhentunut ja liian yksinkertainen tilankäsitys.

Tästä lähtökohdasta väitöstutkimuksen tavoitteeksi muodostuu uuden julkisen kaupunkitilan teorian luominen entistä rikkaamman yleisen tilanteorian pohjalle. Uusi teoria pitää sisällään fyysisen tilan, sen käytön sekä tilan kokemisen henkilökohtaiset, singulaarit hetket. Eksistentiaalisesti merkityksellisten hetkien – havahtumisen tai valaistumisen kokemusten – sisällyttäminen teoriaan on haastavaa mutta välttämätöntä, sillä vain niiden kautta voi päästä käsiksi elettyyn kaupunkitilaan: innostuksen, ilon, ihmetyksen, rauhan, epäilyn, pelon ja surunkin kokemuksiin. Tutkimus siis kritikoii tilan käsittämistä vain visuaalisena ja käytännöllisen materiaalisena, ja rakentaa käsitystä tilasta sosiaalisesti tuotettuna, 'sekoittuneena' ilmiönä. Tutkimuksen keskeiset uudet käsitteet ovat 1) 'heikko paikka', paikan uusi käsitteellistys henkilökohtaisena merkityksenannon hetkenä; 2) 'tilallinen dialektiikka 2.0', Henri Lefebvren 'kolminaisuuden dialektiikan' (*dialectique de triplicité*) kehitemä ja 3) 'melkein-esine', Taina Rajannin esiin nostaman idean tulkinta, joka antaa mahdollisuuden materiaalistien esineiden ja tilakonfiguraatioiden tulkitsemiseen tilallisen dialektiikan aktiivisiksi tekijöiksi.

Tätä kautta työ kontekstualisoi Lefebvren tilanteoriaa arkkitehtuuriin ja kaupunkisuunnitteluun. Se pyrkii uudistamaan tilan ja paikan käsitteitä näillä aloilla siten, että yksittäisten kokemusten, tilallisten käytäntöjen ja jaettujen, tilaan liittyvien käsitysten yhteen tuleminen ja konflikteja synnyttävät törmäykset voitaisiin ymmärtää julkista kaupunkitilaa synnyttäväksi ja ylläpitäväksi tapahtumiksi.

Vaikka tutkimus painottuu teoreettiseen kehittelyyn, se pohjautuu empiiriseen havainnointiin Helsingissä, Manchesterissä ja Berliinissä. Väitän, että 1980-luvun lopulta lähtien kaupunkitapahtumilla on ollut Helsingissä tärkeä rooli uusien julkisten kaupunkitilojen tuottamisessa. Tapahtumien yhteydessä kaupunkilaiset ovat vallanneet kaupunkitilaa, luoneet uusia tilankäytön tapoja ja antaneet kaupunkitiloille uusia merkityksiä. Tosin samanaikaisesti on edennyt toisensuuntainen tapahtumien kaupallistumisen ja tavanomaistumisen prosessi. *Kokemus ja konflikti* –tutkimuksen aineisto keskittyy jaksoon, jonka määrittävät

kaksi Senaatintorilla järjestettyä suur tapahtumaa, Total Balalaika Show (1993) ja sen kymmenvuotisjuhla Global Balalaika Show. Tärkeä havainto on se, että sekä symbolisen että konfiguraationaalisen keskeisyyden ja reunaluonteen likeisyys tai 'päällekkäisyys' luonnehtii Helsingin menestyksekkäitä tapahtumapaikkoja. Arkikielellä tämä tarkoittaa, että tapahtumien suosimat tilat ovat jollakin tavalla ambivalentteja, vaikeasti määriteltäviä, monitulkintaisia ja monitunnelmaisia. Ne ovat 'keskeisiä reunoja.'

Töölönlahden alue on tässä suhteessa mielenkiintoinen ja kuvaava: keskellä kaupunkia on omalaatuinen, kulutuksen ja vallan rakenteista irralliselta vaikuttava vyöhyke, jonka kaupunkilaiset 1990-luvun lopulla ottivat omakseen. Taistelu VR:n makasiinien säilyttämiseksi kaupunkilais- ja tapahtumakäytössä sekä konfliktin vaikutus laajempaan, jaettuun käsitykseen haluttavasta kaupunkielämästä näyttäytyy tutkimuksessa Helsingin kaupunkikulttuurisen muutoksen käännekohtana. Makasiinit tarjoavat tärkeän havainnon myös kaupunkisuunnittelun ja kaupunkiarkkitehtuurin kentälle. Makasiinikonfliktissa ja sen synnyttämässä jännitteisessä julkisen politiikan tilassa keskeinen osuus oli makasiinirakennusten materiaalisella tilalla ja sen tilakonfiguraatiolla. Materiaalinen 'kuori' toimi hetkellisesti tilallisen dialektiikan 'Toisena'; kaupungin yleensä kuolleena ja staattisena pidetty materiaallinen aines synnytti liikettä sosiaaliseen tilaan, muutti käytäntöjä ja käsityksiä.

Avainsanat

yhdyskuntasuunnittelu, julkinen kaupunkitila, kaupunkitapahtumat, tilallinen dialektiikka, heikko paikka, Lefebvre

Panu Lehtovuoren väitöskirjaksi tarkoittama tutkimus tarkastetaan lauantaina 11.6.2005 klo 12 Teknillisen korkeakoulun päärakennuksessa, salissa B. Vastaväittäjät ovat professori Sten Gromark ja professori Pauli Tapani Karjalainen.

Lehtovuori, Panu (2005). *Experience and Conflict. The dialectics of the production of public urban space in the light of new event venues in Helsinki 1993-2003*. Espoo: Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisu A 32. ISBN 951-22-7662-3. Julkaisua voi tilata YTK:n kirjaston kautta <ytk-tilaus@hut.fi>